Cumhuriyet İlahiyat Dergisi - Cumhuriyet Theology Journal
ISSN: 2528-9861 e-ISSN: 2528-987X
Aralık / December 2018, 22 (3): 1537-1561

Türkiye'de İlahiyat Fakülteleri Tarafından Yayınlanan Dergilerde Yer Alan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Analiz

An Analysis on Articles about Religious Education in the Journals Published by Theology Faculties in Turkey

Adem Güneş
Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Assistant Professor, Recep Tayyip Erdogan U., Fac of Theology, D. of Religious Education
Rize, Turkey
admgunes58@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2369-6541

Makale Bilgisi / Article Information
Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received: 02 Temmuz/July 2018
Kabul Tarihi / Accepted: 02 Kasım/November 2018
Cilt / Volume: 22 **Sayı / Issue:** 3 **Sayfa / Pages:** 1537-1561
Atıf / Cite as: Güneş, Adem. "Türkiye'de İlahiyat Fakülteleri Tarafından Yayınlanan Dergilerde Yer Alan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Analiz [An Analysis on Articles about Religious Education in the Journals Published by Theology Faculties in Turkey]". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi-Cumhuriyet Theology Journal* 22/3 (December 2018): 1537-1561. https://doi.org/10.18505/cuid.439572
İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.
Copyright © Published by Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Theology, Sivas, 58140 Turkey. All rights reserved. www.dergipark.gov.tr/cuid

An Analysis on Articles about Religious Education in the Journals Published by Theology Faculties in Turkey

Abstract: Faculty journals are one of the necessary platforms for qualified academic production. Since 2018, the number of the published journals of theology faculty has reached 56. The purpose of this study is to analyze the articles on religious education published at journals of theology faculty between 1925 and 2017 by virtue of the used research methods such as qualitative and quantitative, and numerical distribution according to the journals, subject area diversity, scientific research methods used, contributions of different science branches, number of author and foreign language writing. Research is a type of descriptive and cross-sectional screening based on document analysis and content analysis. There are 604 articles on religious education published in journal of theology faculty. According to the results of the research, the religious education articles have a very wide subject network and the majority of the articles are the theoretical studies. Research is important in terms of revealing the current state of published works on religious education.

Summary: Religious education is quite old as the practice, but as a scientific discipline is an area that can be considered new in Turkey. However, it should be noted that religious education has left behind a process that lasts nearly 40 years and has been making a rapid progress towards becoming a scientific discipline. In Turkey, the first journal of the Republican period in theology is *The Journal of Dârü'l-Fünûn Faculty of Theology*. it published 25 issues until 1933 in which the Dârü'l-fünûn Faculty of Theology ended its education.

In this research, covering the 92-year period between 1925-2017, articles on religious education published in the journals of the faculty of theology have been evaluated by document analysis and content analysis. During the research, databases of all theology journals were examined through their web pages. There are 604 articles on religious education published in journals of theology faculty. There are only a limited number of studies in the literature that subject the articles in the field of religious education to assessment. The most relevant one to this research is the article by Kaymakcan and Ünsal about the religious education published in the journals of the theology faculty in 1952-2003. A total of 213 articles published in 18 journals of faculties were listed in alphabetical order.

The purpose of this study is to analyze the religious education articles published at journals of theology faculty between 1925 and 2017 by virtue of the used research method such as qualitative and quantitative, and numerical distribution according to the journals, subject area diversity, scientific research methods used, contributions of different science branches, number of author and foreign language writing. Research is a type of descriptive and cross-sectional screening based on document analysis and content analysis. The scope of the research is limited to 57 faculties. All articles of all academicians working / had worked in main science branch of religious education were included in the research. In addition, articles of title of religious education / religious teaching which were written by academicians from other fields were also included in the study.

The evaluation process of the published articles on religious education in the journals of theology faculty from 1925 to 2017 is divided into three parts. The first is the period from 1925 to 1980. In this period, a total of 17 articles have been published and each year an average of 0.3 percent of articles. The second part is between the years 1995 and 1995 when the new divinity magazines

began to be published. In this process, 55 religious education articles were published in the journals of the faculty of theology. In this period, the average number of articles per year is 3,4. The third part is from 1996 to the present. In this period, a total of 532 articles were published and the average of articles per year was 24. One of the results of the study is that the articles on religious education published in the journals of the Faculty of Theology have a wide range of topics. When the subject classification of the articles is examined, it can be seen that the articles are divided into 10 main subject / problem areas. Foundations of religious Education history of religious education, formal religious education, common religious education, informal religious education, ethics and values education, education based on religion, development and religious education, religious education in the countries, person surveys are from these main subject areas. Formal religious education is the area where the most articles are produced (189 article). When we look into the faculty journals the most studies were published in the Journal of Faculty of Theology of Ankara University with 86 articles. With 59 articles Uludag, with 52 articles 19 May, with 51 articles The Republican Journal of Theology follow Ankara University Faculty of Theology Journal.

65% of the articles (368) were written based on the literature review method. 23% of the articles were quantitative, 10% were qualitative and 2% had mixed methods. The number of articles using the qualitative method is 54 and the number of articles using the hash method is 14. According to the academic studies of the authors, the distribution of articles related to religious education is given. According to this, religious education branch constitutes 85% of all articles with 510 articles. 15% of them are composed of 89 articles which are contributed by 23 branches such as theology, philosophy, sociology, literature, educational sciences, and social services. When we look at the distribution of the articles according to the academic study areas of their authors, it is revealed that the science of religious education has an interdisciplinary aspect. It seems that there is an article level contribution to the field of religious education from almost every discipline in theology. When we analyze the articles about religious education published in the faculty of theology journals in terms of the number of authors, it is seen that only 43 of the 604 articles were carried out by more than one researcher. Of the 43 articles with more than one author, 8 were theoretical and the other 35 used empirical methods.

When we look at the publication of the articles published in the journals of Theology Faculty in foreign languages, only 12 articles were published in foreign languages. This ratio corresponds to 2%. 7 of the 12 articles were published in German, 4 in English and one in Arabic. According to the results of the study, the rate of writing in a foreign language on the religious education is clearly insufficient. These two problems not only belong to the field of religious education, but also to all the disciplines of theology. In particular, production of articles in foreign languages is obvious that pose a problem for all academic fields in Turkey. In this issue, individual and institutional developments are highly needed.

Keywords: Religious Education, Facultyof Theology, Journal of Faculty of Theology, Article, Analyze

Türkiyede İlahiyat Fakülteleri Tarafından Yayınlanan Dergilerde Yer Alan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Analiz

Öz: Fakülte dergileri nitelikli akademik üretim için gerekli platformlardan biridir. 2018 yılı itibariyle ilahiyat fakültesi dergisi sayısı 56'ya ulaşmıştır. Bu çalışmanın amacı, 1925-2017 yılları arasında ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makaleleri; niceliksel gelişim, dergilere göre sayısal dağılım, konu alanı çeşitliliği, kullanılan bilimsel araştırma yöntemleri, farklı bilim dallarından makale katkısı, yazar sayıları ve yabancı dilde yazım durumları bakımından analize tabi tutmaktır. Araştırma, doküman incelemesi ve içerik analizine dayalı betimsel ve kesitsel bir tarama türüdür. İlahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu 604 makale tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre din eğitimi makaleleri konu kapsamı itibariyle oldukça geniş bir yelpazeye sahip olup makalelerin çoğunluğu kuramsal düzeyde çalışmalardır. Makalelerin %23 kadarı nicel yönteme dayanmaktadır. Elde edilen bulguların işaret ettiği olumsuz bir sonuç ise, akademisyenler arasında ortak çalışmaların ve yabancı dillerde üretilen makale sayısının oldukça az olmasıdır. Araştırma ilahiyat fakültesi dergilerinden hareketle makale düzeyinde din eğitimi konulu araştırmaların son durumunu ortaya koyması açısından önemlidir.

Özet: Din eğitimi, uygulama olarak oldukça eski tarihlere dayanan, ancak bilimsel bir disiplin olma yönüyle Türkiye'de yeni sayılabilen bir alandır. Bununla birlikte bu bilim dalının yaklaşık 40 yıla dayanan bir süreci geride bıraktığını ve bilimsel disiplin olma yönünde hızlı mesafeler kaydettiğini de belirtmek gerekir. Türkiye'de ilahiyat alanında Cumhuriyet dönemine ait ilk fakülte dergisi *Dârü'l-fünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuâsı*'dır. Bu dergi 1925 yılında yayın hayatına başlamış ve Dârü'l-fünûn İlahiyat Fakültesi'nin eğitime son verdiği 1933 yılına kadar 25 sayı yayınlamıştır.

1925-2017 yılları arasındaki 92 yıllık süreci kapsayan bu araştırmada, ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makaleler, doküman incelemesi ve içerik analizi yoluyla değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Araştırma sürecinde bütün ilahiyat fakültesi dergilerine ait veri tabanları kendi web sayfaları üzerinde tetkik edilmiştir. İlahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu 604 makale tespit edilmiştir. Literatürde sadece din eğitimi alanındaki makaleleri değerlendirmeye tabi tutan sınırlı sayıda araştırma mevcuttur. Bu araştırmaya en yakın çalışma, Kaymakcan ve Ünsal'ın 1952-2003 yılları arasında ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makaleleri ele alan makale araştırmasıdır. 18 fakülte dergisinde yayınlanan toplam 213 makale yazar adlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

Bu çalışmanın amacı, 1925-2017 yılları arasında ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makaleleri; niceliksel gelişim, dergilere göre sayısal dağılım, konu alanı çeşitliliği, kullanılan bilimsel araştırma yöntemleri, farklı bilim dallarından makale katkısı, yazar sayıları ve yabancı dilde yazım durumları bakımından analize tabi tutmaktır. Araştırma, doküman incelemesi ve içerik analizine dayalı betimsel ve kesitsel bir tarama türüdür. Araştırma 57 fakülte dergisiyle sınırlıdır. Araştırmaya Din Eğitimi Anabilim Dalı'nda görev yapmış ve hâlihazırda görev yapan akademisyenlerin ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan tüm makaleleri dâhil edilmiştir. Ayrıca diğer alanlardan akademisyenlerin yazdığı din eğitimi/din öğretimi başlıklı makaleler de araştırmaya dâhil edilmiştir.

1925'den 2017'ye kadar ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makaleleri yayın sıklığı açısından değerlendirdiğimizde, bu süreci üç kısma ayırmak mümkündür. Birincisi, 1925'ten 1980'e kadar olan dönemdir. Bu dönemde toplamda 17 makale yayınlamış ve her yıla ortalama 0,3 oranında makale düşmektedir. İkinci kısım, 1981 yılı ile yeni ilahiyat dergilerinin yayına başladığı dönem olan 1995 yılları arasıdır. Bu süreçte ilahiyat fakültesi dergilerinde toplam 55 din eğitimi konulu makale yayınlanmıştır. Bu dönemde yıl başına düşen ortalama makale sayısı 3,4'dür. Üçüncü kısmı ise, 1996 yılından günümüze kadar ki dönemdir. Bu dönemde toplam 532 makale yayınlanmış ve yıl başına düşen makale yayın ortalaması 24'dür.

Araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlardan biri de ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makalelerin konu kapsamı itibariyle oldukça geniş bir yelpazeye sahip oluşudur. Makalelerin konu tasnifi incelendiğinde, makalelerin 10 ana konu/problem alanına ayrıldığı görülmektedir. Din eğitiminin temelleri, din eğitimi tarihi, örgün din eğitimi, yaygın din eğitimi, informal din eğitimi, ahlak ve değerler eğitimi, dînî eğitim, gelişim ve din eğitimi, ülkelerde din eğitimi ve kişi araştırmaları bu temel konu alanlarını oluşturmaktadır. Örgün din eğitimi 189 makaleyle en çok makalenin üretildiği alandır. Makalelerin yayınlandığı fakülte dergilerine baktığımızda, en fazla yayın 86 makale ile Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde gerçekleşmiştir. Bu sonuç Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin en eski ilahiyat fakültesi dergisine sahip olması, derginin yayınlarının kesintiye uğramadan bugüne kadar gelmesinden kaynaklanmaktadır. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisini, 59 makaleyle Uludağ, 52 makaleyle Ondokuz Mayıs ve 51 makaleyle Cumhuriyet İlahiyat Dergisi takip etmektedir.

Makalelerin 368'i yani %65'i literatür taraması yöntemine dayalı olarak yazılmıştır. Ayrıca %23'ü nicel, %10'u nitel ve %2'si ise karma yöntemlerle problemlerini ele almışlardır. Nitel yöntemi kullanan makalelerin sayısı ise 54, karma yöntemi kullanan makalelerinin sayısı ise 14'dür. Din eğitimi konulu makalelerin, yazarların akademik çalışma alanlarına göre dağılımları verilmiştir. Buna göre din eğitimi branşı beklendiği üzere 510 makaleyle, tüm makalelerin %85'ini oluşturmaktadır. %15'i ise ilahiyat, felsefe, sosyoloji, edebiyat, eğitim bilimleri, sosyal hizmetler gibi toplam 23 branşın katkısının olduğu 89 makaleden oluşmaktadır. Yazarlarının akademik çalışma alanlarına göre makalelerin dağılımına baktığımızda, din eğitimi biliminin *interdisipliner* yönünün geniş olduğu ortaya çıkar. Öyle ki ilahiyat içindeki hemen her disiplinden din eğitimi alanına makale düzeyinde katkı olduğu burada gözükmektedir.

İlahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makaleleri yazar sayısı bakımından analiz ettiğimizde, toplam 604 makaleden sadece 43'ünün birden çok araştırmacı tarafından ortak çalışmayla gerçekleştirildiği görülmektedir. Birden fazla yazarlı 43 makalenin 8'i kuramsal, diğer 35'i ise amprik yöntemleri kullanmıştır. İlahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan makalelerin yabancı dilde yayınlanma durumlarına baktığımızda sadece 12 makale yabancı dilde yayınlanmıştır. Bu oran yaklaşık %2'ye tekabül etmektedir. 12 makalenin 7'si Almanca, 4'ü İngilizce ve biri de Arapça olarak yayınlanmıştır. Araştırmanın ulaştığı sonuçlara göre din eğitimi alanında ortak çalışma ve yabancı dilde makale yazma oranlı yetersizdir. Bu iki problemin sadece din eğitimi alanına ait olmayıp ilahiyat disiplinlerinin hepsini ilgilendirmektedir. Özellikle yabancı dilde makale üretimi Türkiye'deki bütün akademik alanlar için bir sorun teşkil ettiği ortadadır. Bu konuda bireysel ve kurumsal gelişmelerin olması kaçınılmazdır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İlahiyat Fakültesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Makale, Analiz

GİRİŞ

Fakülte dergileri akademisyenlerin makale düzeyindeki araştırmalarının görünür olmasını sağlayan, görüşlerini ve araştırma bulgularını tartışmaya açtığı ve bu yolla çalışma alanına katkı sağlamayı hedeflediği akademik yazın platformlarıdır. Kitap ve tez düzeyindeki akademik çalışmalar genelde konu ve problemleri geniş bir perspektifte ele alırken, makaleler konu kapsamı itibariyle daha sınırlı ancak problemin daha çok özüyle ilgilenen, kimi zaman da konuları daha derinlikli ele almayı tercih eden akademik ürünlerdir.

Din eğitimi, uygulama kısmıyla oldukça eski tarihlere dayanan, ancak bilimsel bir disiplin olma yönüyle Türkiye'de yeni sayılabilen bir alandır. Bununla birlikte bu bilim dalının yaklaşık 40 yıla dayanan bir süreci geride bıraktığını ve bilimsel disiplin olma yönünde hızlı mesafeler kaydettiğini de belirtmek gerekir. Din Eğitimi Anabilim Dalı 13 Mayıs 1980 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde akademik bir kürsü olarak kurulmuş ve Türkiye'de bilimsel bir disiplin olarak doğuşunun temelleri böylece resmi olarak atılmıştır.[1] Ancak din eğitimi alanındaki akademik çalışmalar bu tarihten daha eskilere dayanmaktadır.

Türkiye'de ilahiyat alanında Cumhuriyet dönemine ait ilk fakülte dergisi *Dârü'l-fünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuâsı*'dır. Bu dergi 1925 yılında yayın hayatına başlamış ve Dârü'l-fünûn İlahiyat Fakültesi'nin eğitime son verdiği 1933 yılına kadar 25 sayı yayınlamıştır.[2] Dergide Necmettin Sadak tarafından kaleme alınan *Laik Ahlak, Laik Terbiye* isimli makale, din eğitimi kapsamında değerlendirilecek ilk makale niteliğindedir. 1933'ten 1949 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi kuruluncaya kadar Türkiye'de yüksek din öğretimi yapılmadığı gibi herhangi bir akademik dini dergi yayın faaliyeti de olmamıştır. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* ise 1952 yılında yayın hayatına başlamıştır.[3] Dergi hâlihazırda hem ilahiyat alanlarının tümüne hem de din eğitimi alanına makale düzeyinde en çok katkı yapmış ve en uzun süre yayınlanmış akademik dergidir. *Okullarımızda Din Öğretimi Üzerine* isimli makale ise Neda Armaner tarafından 1958 yılında kaleme alınan ve bu dergide yayınlanan din eğitimi konulu ilk makaledir. 2001 yılına kadar hakemli olmayan fakülte dergileri bu tarihten sonra dergi formatlarını hakemli hale dönüştürmüşlerdir.[4] Böylece ilahiyat alanında makale düzeyinde nitelikli bir yazın konusunda önemli bir adım atılmış oldu.

1925-2017 yılları arasındaki 92 yıllık süreci kapsayan bu araştırmada, ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makaleler doküman incelemesi ve içerik analizi yoluyla değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Araştırma sürecinde bütün ilahiyat fakültesi dergilerine

---

1 Nevzat Aşıkoğlu, "Din Eğitimi Bilimi'nin Türkiye'de Bağımsız Bir Bilimsel Disiplin Olarak Doğuşu ve Gelişimi", *Diyanet İlmi Dergi* 30/3 (1994): 88; Yıldız Kızılabdullah, "İlahiyat Fakültelerinin Kuruluşundan Bugüne Din Eğitimi Bilimi Alanında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme", *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 2/1(2009): 309.

2 İslamcı Dergiler Projesi, "Dârü'l-fünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuâsı", erişim: 10.8.2018, http://katalog.idp.org.tr/dergiler/10/darulfunun-ilahiyat-fakultesi-mecmuasi.

3 Ankara Üniversitesi Dergiler Veritabanı, "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi", erişim: 14 Mayıs 2018, http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=37.

4 Recep Kaymakcan -Bilal Ünsal, "İlahiyat Fakülteleri Dergilerinde Yayımlanan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Değerlendirme", *Değerler Eğitimi Dergisi* 2/6 (2004): 53.

ait veri tabanları kendi web sayfaları üzerinde tetkik edilmiştir. Ayrıca dergilerin büyük çoğunluğu, bünyesine dâhil oldukları Dergipark veri tabanı üzerinden titizlikle incelenmiştir. Bunlara ilaveten TDV İSAM İlahiyat Makaleler Veri Tabanı da kullanılmıştır.

1. İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Literatürde sadece din eğitimi alanındaki makaleleri değerlendirmeye tabi tutan sınırlı sayıda araştırma mevcuttur. Burada lisansüstü çalışmaları değerlendirmeye tabi tutan birtakım araştırmaların verilerinden de yararlanılmıştır. Bahsettiğimiz bu çalışmaları içeren ilgili literatür hakkında aşağıda bilgi verilmiştir.

Kayadibi, Başkurt ve Furat'ın 2008 yılında yaptığı çalışma, 1923'den 2007 yılına kadar yapılmış olan din eğitimi alanına ait yaklaşık 2500 akademik çalışmayı kapsar. Bu çalışma, alanda yapılmış en kapsamlı literatür çalışmasıdır. İçerisinde 250 kitap, 240 yüksek lisans tezi, 70 doktora tezi ve kalan kısmı birçok farklı dergide yayınlanmış makalelerden oluşmaktadır. Eser, tespit ettiği çalışmaları alfabetik olarak sıralanmakla kifayet etmiştir.[5]

Öcal ise çalışmasında 2008 yılı itibariyle öğretime devam eden 20 ilahiyat fakültesinde ve çoğu Din Eğitimi Anabilim Dalı'nda görev yapan 50 akademisyenin din eğitimine dair kaleme aldıkları araştırma eserlerinin isimlerini ve kısa içerik tanıtımlarını yapmıştır. Çalışmada akademisyenlere ait makalelere yer verilmemiştir.[6] Yorulmaz'ın 2016 yılında yayınlanan makale çalışmasında ise[7] Türkiye'de din eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların yöntem ve içerik analizleri değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

2009 yılında yayınlanan çalışmasında Kızılabdullah, ilahiyat fakültelerinin kuruluşundan bugüne uzanan süreç içerisinde din eğitimi alanında yapılan çalışmaların genel bir değerlendirilmesini yapmıştır.[8] Literatürde yalnızca makaleleri araştırma konusu edinen iki çalışma bulunmaktadır. Bunlardan ilki Yıldız ve Koçyiğit tarafından 2002 yılında yayınlanan kitap çalışmadır. Bu çalışmada 1952-2002 yılları arasında tüm ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan bütün makalelerin künye bilgileri verilmiştir. Bu çalışmada ayrıca makaleler, yazar isimlerine göre de sıralanmıştır. Çalışmada bütün ilahiyat alanında yazılan makaleler kapsama alınarak herhangi bir analize yer verilmemiştir.[9] Diğer bir araştırma ise Kaymakcan ve Ünsal'ın 1952-2003 yılları arasında ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makaleleri ele alan makale araştırmasıdır. 18 fakülte dergisinde yayınlanan 192'si telif, 21'i çeviri olmak üzere toplam 213 makale yazar adlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Çalışmada ayrıca makalelerin

---

5 Fahri Kayadibi v.dğr., *Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi Literatürü (1923-2007)* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Rektörlük Yayınları, 2008).

6 Mustafa Öcal, "Türkiye'de Din Eğitimi Tarihi Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6/12 (2008): 399-430.

7 Bilal Yorulmaz, "Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Genel Bir Değerlendirme", *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi* 12/46 (Temmuz 2016): 41-62.

8 Kızılabdullah, "İlahiyat Fakültelerinin Kuruluşundan Bugüne Din Eğitimi Bilimi Alanında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme", 305.

9 Alim Yıldız - Tahsin Koçyiğit, *İlahiyat Fakültesi Dergileri Makale ve Yazarlar Fihristi (1952-2002)*(Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002).

yayınlandığı dergilere, kullandığı referans durumlarına, yazarların unvanına ve branşlarına göre değerlendirmelere de yer verilmiştir.[10]

2. AMAÇ VE ÖNEM

Bu araştırmanın amacı, sayıları son yıllarda artan ilahiyat fakültelerinde yayınlanan dergilerdeki din eğitimi konulu makalelerin son durumunu ortaya koymak ve içerik değerlendirmesi yoluyla bu makalelere ait birçok başlıkta analizler yapmaktır. Böylece ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan makalelerin, din eğitimi biliminin hangi araştırma alanlarında ortaya konulduğunu ve hangi konularda yoğunlaştığını, din eğitimi alanında çalışma yapan disiplinleri, makalelerin süreç içerisinde gösterdikleri niceliksel gelişmeleri, kullanılan araştırma yöntemlerdeki çeşitliliğin durumunu, yabancı dildeki makale oranlarını ve makale üretiminde ortak çalışma yapabilme durumlarına ait birçok veriyi görebilme imkânı olabilecektir. Din eğitimine ait ilahiyat fakültesi dergileri dışında da yayınlanan önemli miktarda makale olmasına karşın, mevcut yayınlar açısından bir durum tespiti ortaya koymak, araştırmacılara bundan sonra yapacakları çalışmalarda yol göstermesi açısından önem arz etmektedir.

3. YÖNTEM

Makaleleri konu, içerik ve yöntem açısından inceleyen bu araştırma betimsel türde bir araştırmadır. Betimsel türde araştırmalarda ise en çok tarama modeli kullanılmaktadır.[11] Ayrıca bu tarama belli bir zaman dilimini kapsaması itibariyle kesitseldir. Çünkü kesitsel taramada, betimlenen durumun zamanın belli bir dilimindeki özellikleri ele alınır.[12] Bu çalışma 1925-2017 yılları arasında ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu tüm makaleleri konu edindiğinden literatür taraması ve doküman incelemesine dayalı bir araştırmadır. Ayrıca çalışma, makaleleri içerik analizi yoluyla başta konu ve yöntem olmak üzere birçok açıdan analize tabi tutması bakımından nitel, veriler arasındaki ilişkileri istatistiksel olarak ortaya koyması açısından nicel yöntemi bir arada kullanan karma türde bir araştırmadır. Veri toplama sürecinde hem söz konusu dergilerin veri tabanları incelemeye tabi tutulmuş, hem de verileri sağlamlaştırmak için Din Eğitimi Ana Bilim Dalında görev yapan akademisyenlerin kişisel veya kurumsal web sayfaları da gözden geçirilmiştir. Elde edilen veriler, ilgili literatürün incelenmesi sonucu oluşturulan temel konu alanlarına ayrılmıştır. Birden fazla konu alanına girebilecek makaleler ise hem başlık hem de içerik açısından incelenmiş böylece makale hangi konu merkezinde yoğunlaşmışsa, o konu alanında değerlendirilmiştir. Ayrıca veri toplama sürecinde makaleler yıllara göre de bir tasnife tabi tutulmuş böylece süreç içerisindeki niceliksel durumlarını değerlendirme imkânı ortaya çıkmıştır.

4. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Araştırma, ilk ilahiyat fakültesi dergisi *Darü'l-fünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuası*'nın yayın hayatına başladığı yıl olan 1925 ile 2017 yılları arasında yayınlan makalelerle sınırlıdır. 2018 yılı

---

10 Kaymakcan - Ünsal, "İlahiyat Fakülteleri Dergilerinde Yayımlanan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Değerlendirme", 51-76.

11 Adnan Erkuş, *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma,* 3. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011), 93.

12 Şener Büyüköztürk v.dğr., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri,* 23. Baskı (Ankara: Pegem Akademi, 2017), 186.

başında yayınlanan makaleler kapsam dışı tutulmuştur. Araştırma 57 fakülte dergisiyle sınırlıdır. Araştırmaya Din Eğitimi Anabilim Dalı'nda görev yapmış ve hâlihazırda görev yapan akademisyenlerin ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan tüm makaleleri dâhil edilmiştir. Ayrıca din eğitimi alanının fakültelerde anabilim dalına dönüşmesinden önce, bu alana ait konularda çalışma ortaya koymuş olan akademisyenlerin ilgili makaleleri de araştırmaya dâhil edilmiştir. Bunların yanında halen ilahiyat fakültelerinde Din Eğitimi Ana Bilim Dalı dışındaki branşlarda görev yapan akademisyenlerin, başlığında *din eğitimi* ifadesi geçen veya doğrudan din eğitimi alanına ait yazdıkları makaleler de başlık değerlendirmesi ve içerik analizi yapılarak kapsama dâhil edilmiştir. Aşağıda araştırma kapsamında içeriği incelenen fakülte dergileri, ihtiva ettiği din eğitimi konulu makale sayılarıyla birlikte alfabetik olarak sıralanmıştır.

1. *Ağrı İslami İlimler Dergisi*
2. *Akademik-Us* (Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)-1
3. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-12
4. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-86
5. *Artuklu Akademi* (Mardin Artuklu Üniversitesi İslami ilimler Fakültesi)-2
6. *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*-4
7. *Batman Üniversitesi İslami İlimler Dergisi*
8. *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-1
9. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-2
10. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-1
11. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-4
12. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*-51
13. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-2
14. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-33
15. *Dârü'l-fünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuası* (1925-1933)-2
16. *Dergi Abant* (Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)-8
17. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-3
18. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-35
19. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*
20. *Edebali İslamiyat Dergisi* (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi)-1
21. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-14
22. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-2
23. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-18
24. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-6
25. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-2
26. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-12

27. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-12
28. *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-2
29. *İlahiyat Akademi Dergisi* (Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
30. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* (Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)-20
31. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-11
32. *İslam Medeniyetleri Araştırma Dergisi* (Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)-2
33. *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* (Adıyaman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi)
34. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-38
35. *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*
36. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-12
37. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-1
38. *Kırıkkale İslami ilimler Fakültesi Dergisi*-1
39. *Kilis Yedi Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-2
40. *Kocaeli İlahiyat Dergisi*
41. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-19
42. *Mizânü'l-Hak Dergisi* (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
43. *Mütefekkir* (Aksaray Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi)-3
44. *Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-1
45. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-52
46. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-2
47. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-7
48. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-18
49. *Selçuk/Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-16
50. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-4
51. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-15
52. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*
53. *Tasavvur/Tekirdağ İlahiyat Dergisi*
54. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-59
55. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-1
56. *Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*
57. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*-4

5. İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİLERİNDE YAYINLANAN DİN EĞİTİMİ KONULU MAKALELERE AİT ANALİZLER

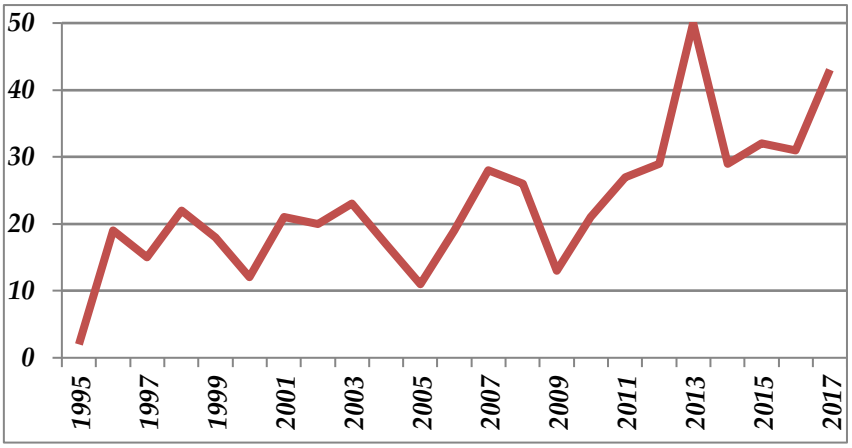
5.1. Makalelerin Yıllara Göre Yayınlanma Durumu

Tablo 1. Yıl Bazında Makale Yayın Ortalamaları

Dönemler	1925-1980	1981-1995	1996-2017
Makale Sayısı	17	55	532
Yıl Bazında Ortalama Makale	0,3	3,4	24

1925'den 2017'ye kadar ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makaleleri yayın sıklığı açısından değerlendirdiğimizde, bu süreci üç kısma ayırmak mümkündür. Birincisi, 1925 yılı ile Din Eğitimi Anabilim Dalı'nın akademik kürsü olarak kuruluş tarihi sayılan 1980'e kadar olan dönemdir. Bu dönemde toplamda 17 makale yayınlamış ve her yıla ortalama 0,3 oranında makale düşmektedir. Türkiye'de örgün din eğitiminin yapılmadığı yıllar olan 1933-1949 yılları arasını kapsama dâhil etmediğimizde de bu oran fazla değişikliğe uğramamaktadır (0,4). İkinci kısım, 1981 yılı ile yeni ilahiyat dergilerinin yayına başladığı dönem olan 1995 yılları arasıdır. Bu süreçte ilahiyat fakültesi dergilerinde toplam 55 din eğitimi konulu makale yayınlanmıştır. Bu dönemde yıl başına düşen ortalama makale sayısı 3,4'dür. Ayrıca 1925'ten 1996'ya kadar fakülte dergilerinde toplam 72 adet din eğitimi konulu makale yayınlanmış, bunların 27'si *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*'nde yer almıştır. Sürecin üçüncü kısmı ise, 1996 yılından günümüze kadar ki dönemdir. Bu dönemde toplam 532 makale yayınlanmış ve yıl başına düşen makale yayın ortalaması 24'dür.

Şekil 1. Makalelerin Yıllara Göre Yayın Sayıları

Süreçlere baktığımızda din eğitiminin akademik bir bölüm olarak kurulması, beklendiği üzere makale üretimi açısından olumlu bir katkı yapmıştır. Ancak tablo incelendiğinde makale sayılarının 1996 yılından itibaren, önceki sürece göre önemli bir oranda artış gösterdiği görülür. Bu artışta en önemli etken önceki dergilere ilaveten 1992-1994 yıllarında açılmış 12 ilahiyat

fakültesinden[13] *Harran, Cumhuriyet, Süleyman Demirel, Fırat ve Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* de 1995-1996 yıllarından itibaren yayın hayatına geçmeleridir. Böylece bu tarihten itibaren din eğitimi konulu makalelerde belirgin bir artış yaşanmıştır. Yani bu dönemde ilahiyat fakültelerinde nicelik olarak gerçekleşen artışın, fakülte dergilerinde sayıca artışa ve buralarda yayınlanan din eğitimi konulu makalelere yansıdığını görmekteyiz.[14] Ayrıca burada dikkat çekilmesi gereken bir nokta, son beş yılın ortalamasının 37,6 ile süreçte en yüksek ortalamaya sahip oluşudur. Ortalamanın bu süreçte yüksek olmasında, Din Eğitimi Anabilim Dalı'nda görev yapan akademisyen sayılarının[15] sadece devlet üniversitelerinde 96'ya ulaşması[16] ve yayın hayatını sürdüren fakülte dergisi sayısının 56'yı bulmasının yanında, son dönemde değişen doçentlik atama kriterleri ve bazı üniversitelerin yüksek lisans/doktora mezuniyeti için yayın şartı koyması gibi etkenler de bu artışta önemli rol oynamaktadır. Ortaya konulan veriler ve ifade edilen süreçler doğrultusunda ortaya çıkmaktadır ki, din eğitimi alanında ilahiyat fakültesi dergilerinde üretilen makaleler, Türkiye'de ilahiyat fakültelerinin (ve Din Eğitimi Ana Bilim Dalının) geçirdiği niceliksel genişlemeye uygun bir şekilde gelişim göstermiş ve yıllık yayın ortalaması bakımından son dönemlerde önemli gelişmeler kaydetmiştir.

5.2. Makalelerin Konu Tasnifi

Araştırmada 1925-2017 arası ilahiyat fakültesi dergilerinin tüm sayıları taranmış ve din eğitimi konulu makalelerin sayısı 604 olarak tespit edilmiştir. İlk kez 1980 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bünyesinde akademik kürsü olarak kurulan Din Eğitimi Ana Bilim Dalı'na ait sadece ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan makalelerde kısa sürede bu rakamlara ulaşılması, yukarıda da ifade edildiği gibi, anabilim dalının kısa zamanda hızlı bir gelişme gösterdiğine işaret etmektedir. Görülen söz konusu gelişme Din Eğitimi Bilimi'nin kapsam itibariyle geniş bir problem alanına sahip olmasından da kaynaklanmaktadır. Din Eğitimi Bilimi'nin konu yelpazesinin bu kadar geniş olmasını, makalelerin konu tasnifi ile ilgili tablolardan da anlayabilmekteyiz. Makalelerin konu tespitinin daha anlaşılabilir olması açısından aşağıda zihin haritalama tekniği kullanılmıştır. Konu sayısının fazlalığından dolayı iki ayrı zihin haritası kullanılmıştır.

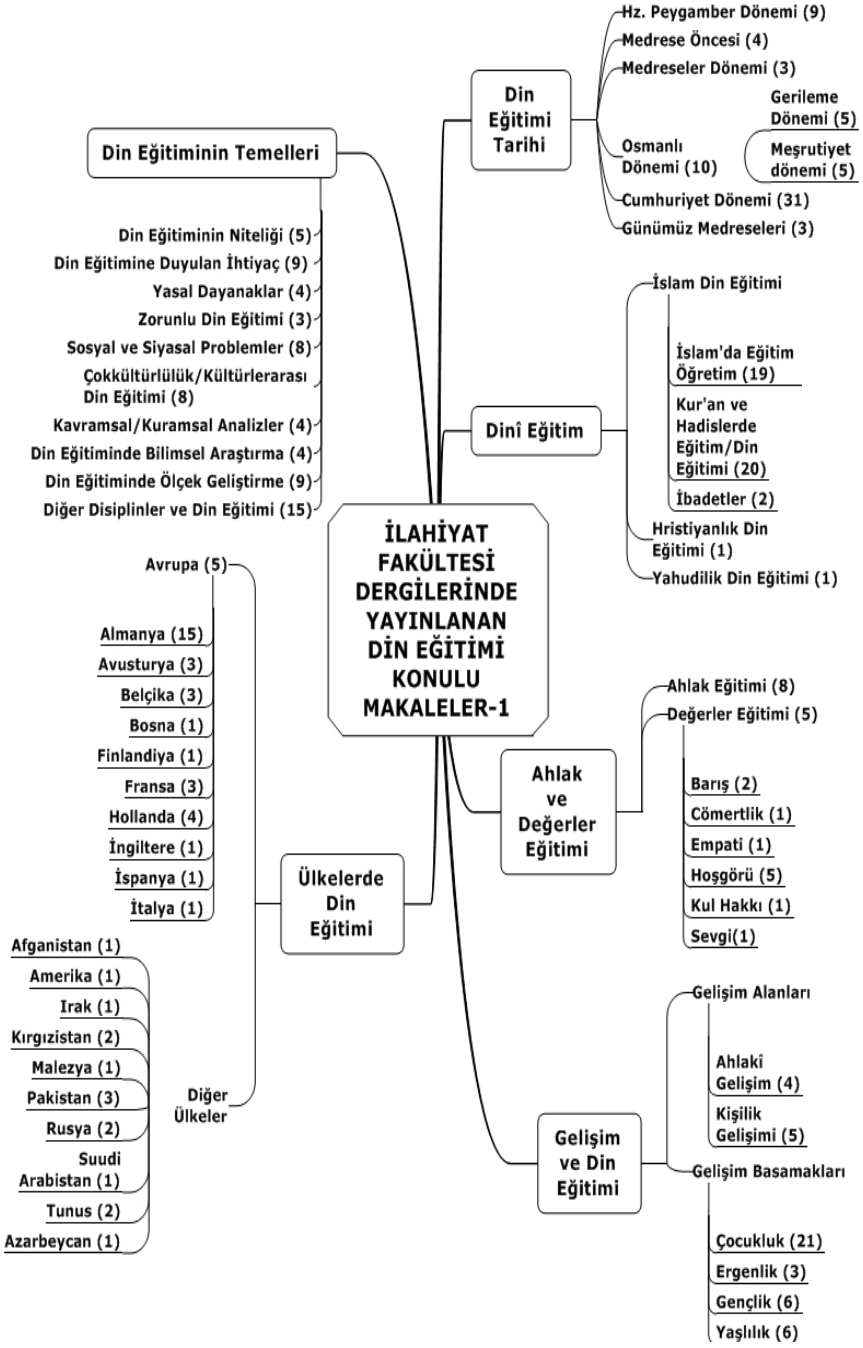
13 Turgay Gündüz, "Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998)" *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/7 (1998): 555.

14 1996 yılına gelindiğinde 13 ilahiyat fakültesi dergisi yayınlanmaktaydı.

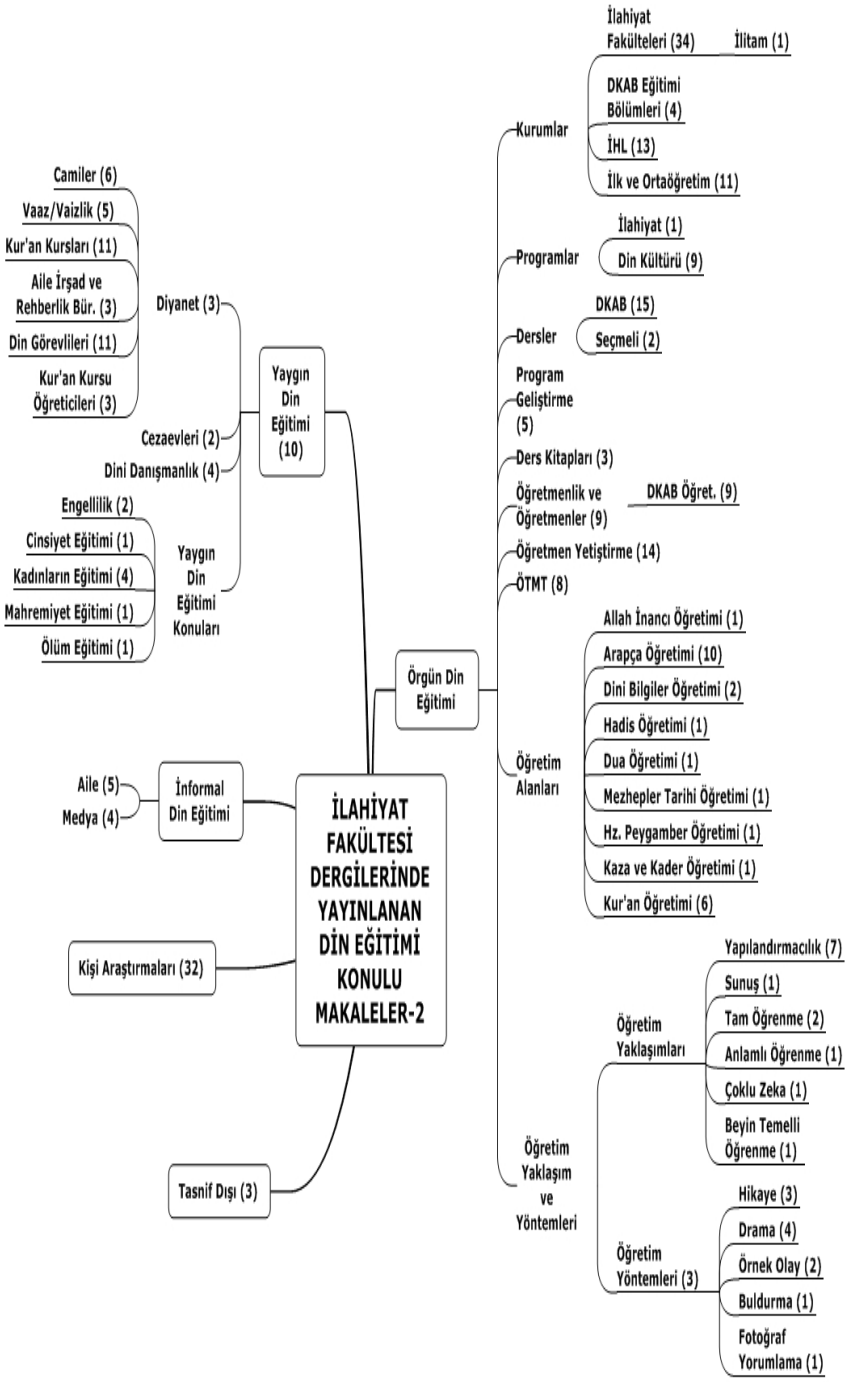
15 YÖK, "Yükseköğretim Bilgi ve Yönetim Sistemi", erişim: 22 Mayıs 2018, https://istatistik.yok.gov.tr.

16 Bu rakamlara Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümleri'nde görev yapan ve branşı Din Eğitimi olan akademisyenler dâhil değildir.

Şekil 2. Makalelerin Konu Dağılımı-1

Şekil 3. Makalelerin Konu Dağılımı-2

Makalelerin konu tasnifine yer veren yukarıdaki zihin haritaları incelendiğinde, makalelerin 10 ana konu/problem alanına ayrıldığı görülmektedir. Din eğitiminin temelleri, din eğitimi

tarihi, örgün din eğitimi, yaygın din eğitimi, informal din eğitimi, ahlak ve değerler eğitimi, dînî eğitim, gelişim ve din eğitimi, ülkelerde din eğitimi ve kişi araştırmaları bu temel konu alanlarını oluşturmaktadır. Ayrıca bu 10 temel konu alanının her biri, kendi içerisinde iki veya daha fazla alt konu alanlarına ayrılmaktadır. Örneğin örgün din eğitimi, 10 alt konu alanıyla en fazla alt konu alanına sahiptir. Örgün din eğitimi aynı zamanda sayı bakımından da en çok makalenin üretildiği alandır. 189 makalenin kaleme alındığı bu alan bütün makalelerin yaklaşık 1/3'ünü oluşturmaktadır. Bunda elbette örgün din eğitiminin sahip olduğu yapısal durum etkilidir. Örgün öğretimde öğretim basamaklarının çokluğu, bunlarla ilgili programlar, program geliştirme, dersler, ders kitapları gibi konuların süreç içerisinde değişim ve gelişime uğraması, akademik olarak da yeni değerlendirmeleri gerektirmektedir. Aynı şekilde eğitimin bütününde ve din eğitiminde öğretmen yetiştirme model arayışlarının sürmesi, müfredatların değişikliğe uğramasıyla birlikte ortaya çıkan yeni öğretmen rolleri, değişen ve gelişen öğretim yaklaşım, yöntem ve materyalleri gibi örgün eğitime dair konular, çok sayıda makalede problem olarak ele alınarak tartışılmıştır. Ayrıca hem genel içinde hem de örgün din eğitimi içinde en fazla makale kaleme alınan başlık *İlahiyat Fakülteleri*'dir (35). İlahiyat fakültelerinin geçirdiği sorunlu süreçler, yapısal sorunlar, müfredat tartışmaları, mezunların istihdamı vs. gibi problemler bu başlıkta çokça tartışılan konular arasındadır.

Örgün Din Eğitimi alanından sonra en çok makalenin yazıldığı alan olarak din eğitimi tarihini görmekteyiz. Bu alanda da Hz. Peygamber döneminden başlamak üzere günümüze kadar din eğitimiyle ilgili birçok problem tartışılmıştır. Din Eğitimi Tarihi kısmında makalelerin daha çok *Cumhuriyet Dönemi* (31) konu başlığında yoğunlaştığına şahit olmaktayız. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişle birlikte din eğitiminin birçok problemle karşı karşıya gelmesi, idarî rejimin ve eğitim ideolojisinin değişmesi, bu bağlamda din eğitimini yeniden yapılandırma çabaları, süreç içinde sosyal-siyasi değişme ve gelişmelerin din eğitimi politikalarını doğrudan etkilemesiyle ortaya çıkan birçok problemi, tarihi ve güncel perspektifle açığa kavuşturma çabası, bu konularda birçok makalenin kaleme alınmasına vesile olmuştur.

Makalelerdeki durum böyleyken lisansüstü çalışmalardaki konu dağılımlarına bakıldığında, Tosun'un 1980 ile 2006 yılları arasında yapılmış 216 yüksek lisans, 52 doktora teziyle ilgili genel değerlendirmesine göre, yüksek lisans çalışmalarının %30'u, doktora çalışmalarının %24'ünün Din Eğitimi Tarihi'ne yöneliktir.[17] 2015 yılına kadar yapılmış 610 lisansüstü araştırmayı ele alan diğer bir araştırmaya göre ise, lisansüstü tezlerin konu dağılımına göre en fazla çalışma %25 oranıyla yine Örgün Din Eğitimi kapsamındadır. Din Eğitimi Tarihi makalelerinin oranı ise ortalama %7 civarındadır.[18] Farklı araştırmaların bulguları istatistiksel olarak farklılaşsa da çalışmaların ortaya koyduğu genel sonuçlara göre, din eğitimi alanındaki çalışmalarda en çok örgün din eğitimi ve din eğitimi tarihi konuları gelmektedir. Din Eğitimi Bilimi'nin temel konu alanlarından biri olan Yaygın Din Eğitimi ile ilgili makalelerin oranı ise sayısal olarak Örgün Din Eğitimi ve Din Eğitimi Tarihi çalışmalarından daha sonra gelmektedir. Yaygın Din Eğitimi

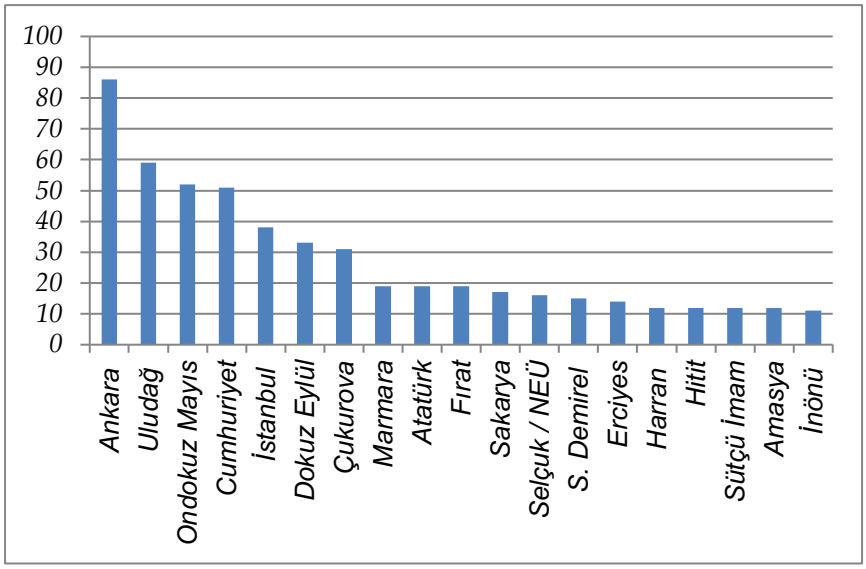
[17] Cemal Tosun, Bir Anabilim Dalı Olarak Türkiye'de Din Eğitiminin Doğuşu, Gelişmesi ve Alanına Katkıları, *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 2/1 (2009): 300.

[18] Türkan, *Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmaların İçerik ve Yöntem Açısından İncelenmesi*, 45.

alanında üretilen makalelerin önemli bir kısmı konu itibariyle yaygın din eğitiminin niteliği (10) ve Diyanet İşleri Başkanlığı kapsamındaki kurum ve görevlilerle (42) ilgilidir.

5.3. Makalelerin Fakülte Dergilerine Göre Dağılımı

Şekil 4. Makalelerin Fakülte Dergilerine Göre Dağılımı

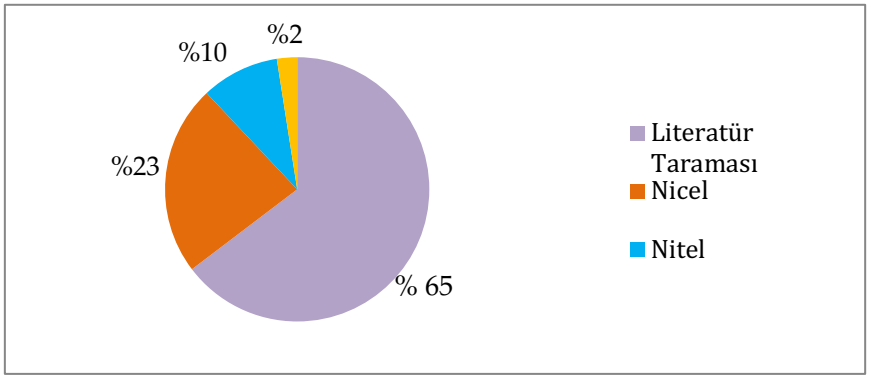
Makalelerin yayınlandığı fakülte dergilerine göre sayıların verildiği tabloya bakıldığında, en fazla yayın 86 makale ile *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*'nde gerçekleşmiştir. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin en eski ilahiyat fakültesi dergisine sahip olması, derginin yayınlarının kesintiye uğramadan bugüne kadar gelmesi, ayrıca din eğitiminin anabilim dalı haline gelmesinden önce gerek bu fakülteden gerekse diğer fakültelerden çalışma alanı doğrudan din eğitimi olmayan akademisyenlerin alan literatüründe kabul gören birçok makalesinin de burada yayınlanmış olması dolayısıyla, bu dergi en fazla makale sayısına sahip durumdadır. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*'ni, 59 makaleyle *Uludağ*, 52 makaleyle *Ondokuz Mayıs*, 51 makaleyle *Cumhuriyet*, 38 makaleyle *İstanbul*, 35 makaleyle *Dokuz Eylül*, 33 makaleyle *Çukurova*, 19 makaleyle *Marmara Atatürk* ve *Fırat*, 17 makaleyle *Sakarya*, 16 makaleyle *Selçuk/NEÜ*, 15 makaleyle *Süleyman Demirel*, 14 makaleyle *Erciyes*, 12 makaleyle *Harran, Hitit, Sütçü İmam* ve *Amasya*, 11 makaleyle *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* takip etmektedir. Kaymakcan ve Ünsal'ın 1952-2003 yılları araştırmasında ise fakülte dergilerinde din eğitimi konulu makale yayın sayısı *Ankara* 56, *Uludağ* 37, *Selçuk* 14, *Dokuz Eylül* ve *Cumhuriyet* 12 ve *Ondokuz Mayıs* 10 makale şeklinde ortaya konulmuştur.[19] Tabloda yer verilmeyen diğer fakülte dergilerinde ise 10'dan az sayıda din eğitimi konulu makale yayınlanmıştır. Ayrıca *Ağrı, Batman, Düzce, Gaziantep, Adıyaman, İzmir Kâtip Çelebi, Kafkas, Kocaeli, Şırnak, Tekirdağ, Yalova* olmak üzere 11 fakülte dergisinde din eğitimi konulu makaleye rastlanmamıştır. Bu fakülte dergilerinin çok yakın tarihlerde yayın hayatına başlamış olmaları bu sonuçtaki en büyük faktördür.

[19] Kaymakcan - Ünsal, "İlahiyat Fakülteleri Dergilerinde Yayımlanan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Değerlendirme", 54.

5.4. Makalelerde Kullanılan Yöntemlerin Analizi

Araştırma kapsamında ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan makalelerin kullandıkları bilimsel araştırma yöntemleri de incelemeye tabi tutulmuştur. Toplam 604 makaleden çeviri olan 34'ü ve sadeleştirme (günümüz Türkçesine aktarım) olan 2'si bu kapsamın dışında tutulmuştur. Geri kalan 568 makalenin kullandıkları bilimsel araştırma yöntemleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tespit yapılırken eğer belirtilmişse makalelerin içerisinde ifade edilen yöntem kabul edilmiş, belirtilmemişse makalenin yöntemi belirlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 5. Makalelerde Kullanılan Yöntemler

Yukarıda verilen analiz grafiğine göre ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlan makalelerin 368'i yani %65'i literatür taraması yöntemine dayalı olarak yazılmıştır. Literatür taraması, ele alınan araştırma problemiyle ilgili olarak daha önceden yazılmış doğrudan veya dolaylı kaynakların taramasına dayalı bir yöntemdir.[20] Araştırmalarda nicel, nitel veya karma yöntemler kullanılsa bile bunlar içerisinde çoğunlukla literatür taramasına yer verilir. Burada yöntemini literatür taraması olarak ifade ettiğimiz makaleler, diğer yöntem türlerini kullanmayan makalelerdir. Makalelerin %23'ü nicel, %10'u nitel ve %2'si ise karma yöntemlerle problemlerini ele almışlardır. Nicel yöntemi kullanan makalelerinin toplamı 132 olup bunların 9'u deneysel, diğerleri tarama desenine göre gerçekleştirilmiş araştırmalardır. Nitel yöntemi kullanan makalelerin sayısı ise 54'dür. Bu sayının 10'u doküman analizi, 1 belgesel tarama, 1 film incelemesi, 1 gözlem, kalan 41'i ise görüşme yöntemine dayanmaktadır. Karma yöntem olan nicel ve nitel desenleri bir arada kullanan makalelerinin sayısı ise 14'dür. Bu verilere göre, ilahiyat fakültesi dergilerinde kaleme alınan makalelerin 2/3'si kuramsal(teorik) çerçevede ele alınırken 1/3'i amprik (deneysel) çerçevede ele alınmıştır. Kaymakcan ve Ünsal'ın 1952-2003 yılları arasındaki araştırmasında ise 192 telif makalenin 157'si kuramsal çalışma, 32'sinin ise amprik olduğu sonucuna varılmıştır.[21] Buna göre 2004 yılına kadar ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan makalelerin yaklaşık 1/5'nin amprik olduğu görülürken, araştırmamızın verileri gösteriyor ki makale çalışmalarında kuramsal çalışmaların oranı azalmış, ampirik çalışmaların oranı yaklaşık 2/5'ye yükselmiştir.

[20] Büyüköztürk v.dğr., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 47.

[21] Kaymakcan - Ünsal, "İlahiyat Fakülteleri Dergilerinde Yayımlanan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Değerlendirme", 56.

Din eğitimi alanında doktora ve yüksek lisans tezlerinde kullanılan yöntem durumuna baktığımızda da yine kuramsal ve literatür taraması türündeki çalışmaların en çok tercih edilen araştırma türü olduğu görülmektedir. Din eğitimi alanındaki lisansüstü tez çalışmalarını incelediği 2015 yılında gerçekleştirilen bir araştırmaya göre de en çok başvurulan araştırma türü kuramsal olup, araştırmaların %62'sini oluşturmaktadır. Yorulmaz'ın din eğitimi alanındaki doktora çalışmalarını analize tabi tuttuğu çalışmasında ise literatür taramasının, doktora düzeyindeki çalışmalarda da araştırma türleri içinde en fazla başvurulan olduğu bulunmuştur.[22]

Din eğitimi alanında kuramsal ve literatür taraması gibi çalışmalar önemli olmakla birlikte, sosyal problemlerin ele alınmasında nicel, nitel ve karma gibi yöntemlere ağırlık verilmesi önem arz etmektedir.[23] Çünkü din eğitimi alanı, örgün, yaygın, informal gibi birçok farklı kategorideki din eğitimi ve öğretimi uygulamalarını konu edinen bir sosyal disiplindir.[24] Makale düzeyindeki din eğitimi araştırmalarında deneysel türde araştırmaların oranının son yıllarda artması olumlu bir gelişmedir. Bu gelişmenin olması, alandaki araştırmacıların uygulamaya dönük bilimsel araştırma süreçlerine gereken önemi verdiği ve bunu pratiğe yansıtmaya çalıştığı söylenebilir. Ancak buna rağmen verilere göre hem makale düzeyinde hem de lisansüstü tezler düzeyinde araştırmalarda kuramsal ve amprik araştırma oranında dengesizliğin olduğu görülmektedir. Benzer bir sonucun amprik yöntemlerin kendi içinde de olduğu ve yöntemlerin daha çok nicel desenlerde yoğunlaştığını görmekteyiz. Aynı şekilde araştırmalarda, nicel desen içerisinde büyük oranda tarama modelinin kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Nicel araştırmaların diğerlerine oranla fazla kullanılmasında, bilimsel anlayış üzerinde uzunca bir süredir hâkimiyetini sürdüren pozitivist paradigmanın, sosyal bilimlerde de sayısal verilere dayalı olan nicel yöntemi vazgeçilmez bir araştırma biçimi[25] olarak görmesinin önemli bir etkisi olduğu açıktır. Din eğitimi de bir sosyal bilim alanı olarak bundan etkilenmiştir. Pozitivist paradigma yerini yavaş yavaş yorumlayıcı yaklaşıma bırakmakta ve nitel çalışmaların sayısı giderek artmaktadır.[26] Nitel araştırmalar, sayısal veri kullanımı ve nesnellikten ziyâde olayları kendi ortamında incelenmekte ve derinlemesine yorumlamaya çalışmaktadır. Böylece olay ve olgulara ait katı, kesin ve tek gerçeklik anlayışından uzaklaşılmaktadır. Bu yaklaşım sosyal bilimlerin tabiatına daha uygun bir yaklaşımdır.[27] Din Eğitimi Bilimi de dini olay ve olguları incelemeye çalışan bir sosyal bilim alanı olarak nitel araştırmalara ağırlık vermelidir. Bundan sonraki süreçte Din Eğitimi Bilimi araştırmalarında hem kuramsal ve uygulamalı yöntemler arasında, hem de uygulamalı yöntemlerin kendi içinde bir dengenin kurulabileceği yöntem tercihlerinin yapılması önem arz etmektedir. Araştırmalarda problemlere daha güvenilir ve sağlıklı çözümler üretmede

---

22 Yorulmaz, "Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Genel Bir Değerlendirme", 55.

23 Yorulmaz, "Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Genel Bir Değerlendirme", 56.

24 Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş,* 7.Baskı (Ankara: Pegem Akademi, 2012), 68; Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi* (İstanbul: Akçağ Yayınları: 2005), 139.

25 Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,* 8. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınları, 2011), 26.

26 Philipp Mayring, *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş, trc. Adnan Gümüş-Sezai Durgun* (Ankara: Bilge Su, 2011), 17.

27 Yıldırım – Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,* 30.

nicel yöntemleri de ihmal etmeden karma yöntemlere ağırlık verilmesi en isabetli metodolojik yaklaşım olacaktır.

Din Eğitimi Bilimi'nin bilimsel metodolojik perspektifinin gelişmesi adına, bu konularda yine makale ve tez düzeyinde çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makaleler *içerisinde Din Eğitiminde Bilimsel Araştırma* kategorisinde biri çeviri olmak üzere sadece dört makale bulunmaktadır. Yakın zamana ait bu konuyla ilgili ele alınmış bir makale çalışması da bulunmamaktadır. Bu konuda yeni ve güncel araştırmaların gerçekleştirilmesi, farklı ve yeni metodolojik yaklaşımların Din Eğitimi Bilimi açısından tartışılması, bu alanın bilimsel temellerine önemli katkılar sağlayacaktır.

5.5. Yazarların Akademik Alanlarına Göre Makalelerin Analizi

Tablo 2. Akademik Alanlara Göre Makalelerin Dağılımı

Anabilim Dalları	Makale Sayısı
Din Eğitimi	510
Din Psikolojisi	19
İslam Tarihi	13
Arap Dili ve Belagati	10
Din Sosyolojisi	8
Kur'an-ı Kerim	6
Hadis	6
Tefsir	5
Kelam	5
İslam Felsefesi	2
İslam Mezhepleri Tarihi	2
İslam Hukuku	1
Tasavvuf	1
Din Felsefesi	1
Dinler Tarihi	1
Türk-İslam Edebiyatı	1
İslam Sanatları	1
Dini Mûsikî	1
Felsefe	1
Sosyoloji	1
Hukuk	1
Edebiyat	1
Eğitim Bilimleri	1
Sosyal Hizmetler	1
Tespit Edilemeyen	5
Toplam	604

Yukarıdaki tabloda ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makalelerin, yazarların akademik çalışma alanlarına göre dağılımları verilmiştir. Buna göre din eğitimi branşı beklendiği üzere 510 makaleyle, tüm makalelerin %85'ini oluşturmaktadır. %15'i ise din

eğitimi dışında ilahiyat, felsefe, sosyoloji, edebiyat, eğitim bilimleri, sosyal hizmetler gibi toplam 23 branşın katkısının olduğu 89 makaleden oluşmaktadır. Kaymakcan ve Ünsal'ın 2004 yılında yayınlanan araştırmasına göre ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan 192 din eğitimi konulu makalenin %66'sı din eğitimi alanı akademisyenleri tarafından, %34'ü ise toplam 16 bilim dalına ait akademisyenler tarafından kaleme alınmıştır. Buna göre 2004 yılından bu yana, makalelerde din eğitimi akademisyenlerinin oranı artarken, diğer bilim dallarının hem oranında hem de çeşitliliğinde azalma gözükmektedir. Din eğitiminin bilimselleşme ve branşlaşma sürecinde diğer branşların verdiği katkının fazla olduğu görülmekle birlikte, bundan sonrada bu katkı devam etmiştir. Ancak alana ait akademisyen sayısının giderek artması sebebiyle çalışmaların çoğalması ve çeşitlenmesi, diğer branşların katkısındaki oranı azaltmıştır.

Kaymakcan ve Ünsal'ın araştırmasında olduğu gibi,[28] araştırmamızda da din eğitimi konulu makalelere din eğitimi alanından sonra en fazla katkıyı yapan branşlar din psikolojisi ve İslam tarihidir. Bunları sırayla Arap dili ve belagati, din sosyolojisi, Kuran-ı Kerim, hadis, tefsir, kelam gibi branşlar takip etmektedir. Din psikolojisi, din eğitimi alanına makale düzeyinde en çok katkı sağlayan disiplindir. Din eğitimi ve din psikolojisi hem konu alanları hem de kullanılan araştırma yöntemleri itibariyle birbirine yakın iki disiplindir. Din psikolojisi dinin inanç boyutunu objektif bir çerçevede incelemeye çalışırken,[29] din eğitimi dinin davranış oluşturma ve geliştirme süreçleriyle ilgilenmektedir.[30] Buna göre her ikisi de insana ait dini gerçekliklerin birbirinden ayrılmayan iki boyutunu incelemektedir. Bu yüzden her iki disiplin birbirlerinin verilerinden istifade etmek durumundadır.[31] Din psikolojisi alanı akademisyenlerinin din eğitimi konuları kapsamında kaleme aldığı makalelerin kişilik, değerler, çocukluk-ergenlik dönemi, cinsiyet vs. gibi pek çok ortak konuda olduğu görülmektedir. Din eğitimi alanına makale düzeyinde katkı yapan bir diğer branş ise İslam tarihidir. Din eğitimi tarihi, İslam tarihindeki eğitimle ilgili gelişmeleri, eğitim kurumlarını ve kurumsallaşma süreçlerini kendine konu edinen din eğitimi biliminin bir alt disiplindir.[32] Bu sebeple zaman zaman İslam tarihi verilerinden istifade eder. Nitekim İslam tarihi branşının medrese öncesi, medreseler dönemi, Osmanlı dönemi, Cumhuriyet dönemi gibi konularda din eğitimi alanına katkı sunduğu görülmektedir.

Yazarlarının akademik çalışma alanlarına göre makalelerin dağılımına baktığımızda, din eğitimi biliminin *interdisipliner*[33] yönünün geniş olduğu ortaya çıkar. Öyle ki ilahiyat içindeki hemen her disiplinden din eğitimi alanına makale düzeyinde katkı olduğu burada gözükmektedir.

---

28 Kaymakcan - Ünsal, "İlahiyat Fakülteleri Dergilerinde Yayımlanan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Değerlendirme", 57.

29 Faruk Karaca, *Din Psikolojisine Giriş* (Erzurum: ATA-AÖF Yayınları, 2011), 32; Muhammed Kızılgeçit, *Din Psikolojisinin 100'ü* (Ankara: Otto Yayınları, 2017), 16.

30 Muhammed Şevki Aydın, *Din Eğitimi Bilimi* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2017), 87.

31 Jesse H. Ziegler, "Din Psikolojisi ve Din Eğitimi", trc. Hüseyin Yılmaz, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 7/1 (2003): 418.

32 Süleyman Akyürek, "Din Eğitimi Biliminin Alt Bilim Dallarına İlişkin Bir Analiz", *Kuram ve Eylem Yönüyle Din Eğitiminin Teolojik ve Felsefi Temelleri Sempozyumu Bildirileri (Konya, 8-9 Mayıs 2009),* haz. Mustafa Tavukçuoğlu – Muhiddin Okumuşlar (Konya: Konya İlahiyat Derneği Yayınları, 2010), 106.

33 Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş,* 59; Muhittin Okumuşlar - M. Fatih Genç, "Din Eğitiminin Bilimselleşmesi/Neliği", *Din Eğitimi,* haz. Recai Doğan – Remziye Ege (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 76; Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi,* 34.

Din eğitimi bir ilahiyat disiplinidir. Diğer ilahiyat disiplinleriyle bölünmez bütünün bir parçası[34] olarak da sıkı organik bir ilişkisi mevcuttur. Bilgin'in de ifade ettiği gibi, İlahiyat bilimlerinden gelecek açıklayıcı yorumlar ve prensip kararları olmadan din eğitimi ve öğretimi sağlıklı ve etkili olmayacaktır.[35] Ayrıca tablo göstermektedir ki, din eğitiminin ilişkisi sadece ilahiyat disiplinleriyle sınırlı değil eğitim bilimleri, felsefe, sosyoloji, hukuk, sosyal hizmetler, edebiyat gibi sosyal disiplinlerle de bağlantısı mevcuttur. Diğer disiplinlerle iletişim halinde olması sosyal bir bilim olmasının gereğidir. Din eğitimi gerçekliğini ele alırken problemleri geniş bir perspektifte incelemek ve bu alanların verilerinden istifade etmek, problemlere çözümler sunmayı kolaylaştıracaktır.

5.6. Yazar Sayıları ve Yabancı Dilde Yayın Durumlarına Göre Makalelerin Analizi

İlahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makaleleri yazar sayısı bakımından analiz ettiğimizde, toplam 604 makaleden sadece 43'ünün birden çok araştırmacı tarafından ortak çalışmayla gerçekleştirildiği görülmektedir. Ortak yazarlı makalelerin 6 tanesi (%1) üç araştırmacı tarafından kaleme alınırken, diğer 37'si (%6) ise iki yazar tarafından kaleme alınmıştır. Kaymakcan ve Ünsal'ın 2004 yılı çalışmasına baktığımızda ise birden fazla yazarlı makale sayısı yalnızca ikidir.[36] Aslında birden fazla yazarlı makalelerin yayınlanma tarihleri de gözden geçirildiğinde, 3/4 oranındaki önemli bir kısmının 2010-2018 yılları arasında yayınlandıkları ortaya çıkmaktadır. Bu iki farklı araştırma sonucu göstermektedir ki, din eğitimi alanında uzunca bir süre makale düzeyinde ortak araştırma ve çalışma yapma kültürü oluşmamış ancak son yıllarda bu konuda gelişmeler başlamıştır. Muhtemelen bu sonuç ilahiyat alanındaki tüm araştırma alanları için böyledir. (Bunun tespiti için başka araştırmalara ihtiyaç vardır.) Alanda tek yazarlı çalışmaların tercihi sonucunun ortaya çıkmasında, makalelerdeki araştırmacı sayısı arttıkça araştırmalardaki niteliğin azaldığı gibi bir ön yargının olması muhtemeldir. Bu yaklaşımın gerçekliği olmayıp başta eğitim bilimleri, fen bilimleri ve tıp bilimleri gibi alanlar ortak araştırma yapabilme kültürünün daha gelişmiş olduğu alanlardır.

Burada dikkat çeken bir diğer husus ise birden fazla yazarlı 43 makalenin 8'inin kuramsal olarak ele alınmış olması diğer 35'inin ise amprik yöntemleri kullanmış olmasıdır. Birden fazla yazarlı makalelerin konularının başında; 11 makaleyle ilahiyat fakülteleri, 7 makaleyle ölçek geliştirme, 4 makaleyle Kur'an kursları, 3 makaleyle DKAB öğretmenleri konuları gelmektedir. Bu sonuçlara göre amprik yöntemlerle gerçekleştirilen makalelerde araştırmacılar ortak çalışmaya daha fazla başvururken, kuramsal düzeydeki makalelerde ortak çalışma daha az tercih edilmektedir. Başka bir ifadeyle birden fazla araştırmacı tarafından ele alınan makalelerde amprik yöntemin ağırlıklı olarak kullanıldığını ifade edebilmekteyiz.

İlahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan makalelerin yabancı dilde yayınlanma durumlarına baktığımızda ise, çeviri ve sadeleştirme olan makaleler dışarda bırakıldığında toplam

---

[34] Nurullah Altaş - İsmail Arıcı, "Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci", *Din Eğitimi,* haz. Mustafa Köylü - Nurullah Altaş (İstanbul: Ensar Yayınları, 2017), 70.

[35] Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi* (Ankara: Gün Yayınları, 1998), 3.

[36] Kaymakcan - Ünsal, "İlahiyat Fakülteleri Dergilerinde Yayımlanan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Değerlendirme", 55.

566 makaleden sadece 12'si yabancı dilde yayınlanmıştır. Bu oran yaklaşık %2'ye tekabül etmektedir. 12 makalenin 7'si Almanca, 4'ü İngilizce ve biri de Arapça olarak yayınlanmıştır. Dergilerde temel yayın dili Türkçe olmakla birlikte, yabancı dilde yayın oranı %2'lerde gözükmektedir. Oranın bu şekilde çıkmasında mevcut dergilerin ulusal düzeyde yayın yapmaları, uluslararası niteliğe sahip olmayışları da bir sebep olarak ifade edilebilir.

Yabancı dilde yazma bir zorunluluk gerektirmemesine rağmen, bir bilimsel disiplin için gerekli hususlardan birisi de ele aldığı konu ve problemleri dünyayla entegre biçimde bir çok farklı dilde tartışabilecek potansiyele sahip olmasıdır. Bu sonuç aynı zamanda gerek din eğitimi alanı, gerek ilahiyat, gerekse bütün yükseköğretimde akademisyenlerin yabancı dilde yazma problemini de ortaya koyan bir veri olarak kabul edilebilir. Bu probleme özel ve genel olarak işaret eden birçok araştırma ve rapor bulunmaktadır. Bu araştırmalara göre akademisyenler yabancı dilde yazabilmeyi önemli bir problem olarak görmektedirler.[37] YÖK'ün *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi* adlı raporunda da bu problem ortaya konulmuş ve Türkiye'de akademisyenlerin %60'a yakınının yabancı dil sorunu yaşadığını ifade edilmiştir.[38] O halde bu sorunun aşılması için yabancı dilde yazmaya önem vermek ve bu konudaki becerilerin hem bireysel çabalarla hem de kurumsal bir takım desteklerle geliştirilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Türkiye'de 1925'de *Dârü'l-fünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuası* ile başlayan fakülte dergisi yayınları, ilahiyatların niceliksel artışına uygun olarak bugün itibariyle sayıları 56'ya ulaşmıştır. Bu süreçte fakülte dergilerinde ilahiyat branşlarının hemen hepsine ait binlerce makale yayınlanmıştır. Dergilerde yayınlanan makalelerin daha nitelikli olması adına 2001 yılından itibaren makale yayınlarına hakem süreçleri de dâhil edilmiştir.

1925-2017 yılları arasında ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu yaklaşık 604 makale tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Din Eğitimi Anabilim Dalı'nın Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bünyesinde akademik kürsü olarak kurulduğu yıl olan 1980'e kadar yayınlanan makalelerin önemli bir kısmı farklı branştaki akademisyenlerin katkısına dayalıdır. 1995 yılına kadar makale yayın ortalamalarında artış olsa da, asıl artış yeni ilahiyat fakültelerinin kurulması ve yeni dergilerin yayın hayatına geçmesiyle birlikte bundan sonraki dönemde olmuştur. 1996'dan 2017 yılı sonuna kadar yılda ortalama 24 adet din eğitimi konulu makale yayınlandığını görmekteyiz. Son beş yıldaki yayın ortalamalarının 37'ye kadar ulaşmıştır.

Fakülte dergileri nitelikli akademik üretim için gerekli platformlardan biridir. İlahiyat fakültelerindeki sayı artışının dergilere, dergilerdeki sayıca artışında din eğitimi konulu makalelere doğrudan yansıdığı görülmektedir. Din Eğitimi Bilimi kapsamına yeni bir takım problem alanlarının dâhil olması, son yıllarda alandaki akademisyen sayısındaki hızlı artış, YÖK'ün ve

---

37 Mehmet Tok - Nuray Gönülal, "Akademik Yazma Sürecine İlişkin Bir İhtiyaç Analizi", *Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Dergisi* 1 (Mart 2016): 155, Ayrıca bkz. Handan Köksal, "Trakya Üniversitesi Öğretim Üyelerinin Yabancı Dil Seviyeleri İle Yabancı Dil Kullanım Amaçları Arasındaki İlişki", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18/1 (Haziran 2016): 101-115; Şenel Poyrcxt567azlı - Ali E. Şahin, "Uluslararası Dergiler İçin İngilizce Makale Yazma ve Yayımlama Sürecine İlişkin Temel Öneriler", *Eğitim ve Bilim* 34/151 (2009): 117-131.

38 YÖK, *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi* (Ankara: YÖK Yayınları, 2007), 96.

fakültelerin akademik unvan yeterliklerinde aradığı kriterlerde oluşturduğu yenilikler dikkate alındığında, bundan sonraki süreçte fakülte dergilerindeki din eğitimi konulu makalelerin sayısında da artışa neden olacağı açıktır.

Araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlardan biri de ilahiyat fakültesi dergilerinde yayınlanan din eğitimi konulu makalelerin konu kapsamı itibariyle oldukça geniş bir ağa ulaşmış olmasıdır. Örgün, yaygın ve informal din eğitimi, din eğitimi tarihi, din eğitiminin temelleri, ahlak ve değerler eğitimi, dînî eğitim, ülkelerde din eğitimi, gelişim ve din eğitimi, kişi araştırmaları olmak üzere toplam 10 ana konu ve 121 alt konuda makale neşredilmiştir. Bu sayılar sadece ilahiyat fakültesi dergilerine baktığımızda bile Türkiye'de Din Eğitimi Bilimi'nin hızlı gelişim gösterdiğini ve bir çok yeni ve spesifik problemi makale düzeyinde tartıştığını ortaya koymaktadır.

Makalelerde kullanılan yöntemlerle ilgili sonuçlar gösteriyor ki din eğitimi konulu makalelerin 2/3 si literatür incelemesine dayalı kuramsal araştırmalardan oluşmaktadır. Kalan kısmını oluşturan amprik araştırmaların da büyük çoğunluğu nicel araştırmalara dayanmaktadır. Süreçte nitel ve karma araştırmaların sayısı artmış olsa da makalelerin geneli düşünüldüğünde araştırma yöntemleri arasında bir dengenin henüz oluşmadığı görülmektedir.

Din eğitimi konulu makalelere din eğitimi alanı dışında ilahiyat alanlarından 17, ilahiyat dışındaki alanlardan 6 bilimsel disipline ait akademisyenlerin katkı sağladığı görülmektedir. İlahiyat alanları içerisinde ele aldığı konu ve problemler itibariyle din eğitimine en yakın sayılabilecek alan olan din psikolojisinin en çok katkıyı verdiği görülmektedir. Bu sonuç göstermektedir ki, Din Eğitimi Bilimi ilahiyat disiplinleri arasında merkezi bir konuma sahip olarak diğer bütün ilahiyat disiplinleriyle ilgi halindedir. Ayrıca interdisipliner olma özelliğinin karşılığı olarak sadece ilahiyat disiplinleri değil eğitim bilimlerinden felsefeye, sosyolojiden hukuka varıncaya kadar birçok disiplinle irtibat halinde olan Din Eğitimi Bilimi, problemlerini çok geniş perspektiften ele alabildiğini ve diğer disiplinlerle işbirliğine açık olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmanın ulaştığı sonuçlara göre din eğitimi branşında ortak makale yazma ve araştırma yapabilme kültürü gelişme gayretinde olsa bile yeterli düzeyde değildir. Varolan ortak çalışmaların daha çok amprik araştırmalarda gerçekleştiği görülmektedir. Ortak çalışmaların alanda daha nitelikli araştırma ve makale üretimine katkı sağlayacağı açıktır. Ayrıca araştırma ortaya koymuştur ki yabancı dilde makale üretimi oldukça yetersiz düzeydedir. Bu iki problemin sadece din eğitimi alanına has olmadığı, ilahiyat disiplinlerinin bütününü ilgilendiren bir husus olduğunu da belirtmek gerekir. Özellikle yabancı dilde makale üretimi Türkiye'deki bütün akademik alanlar için bir sorun teşkil ettiği ortadadır. Bu konuda bireysel ve kurumsal çaba ve gelişmelerin olması kaçınılmazdır. Alandaki problemleri akademik makale düzeyinde yabancı dillerde tartışabilmek ve bu yolla dünyadaki gelişmeleri değerlendirebilmek Din Eğitimi Bilimi'ni daha güçlü bir noktaya taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

Akyürek, Süleyman. "Din Eğitimi Biliminin Alt Bilim Dallarına İlişkin Bir Analiz". *Kuram ve Eylem Yönüyle Din Eğitiminin Teolojik ve Felsefi Temelleri Sempozyumu Bildirileri (Konya, 8-9 Mayıs 2009).* Haz. Mustafa Tavukçuoğlu - Muhiddin Okumuşlar. 95-113. Konya: Konya İlahiyat Derneği Yayınları, 2010.

Altaş, Nurullah – Arıcı, İsmail. "Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci". *Din Eğitimi.* Haz. Mustafa Köylü - Nurullah Altaş. 48-79. İstanbul: Ensar Yayınları, 2017.

Ankara Üniversitesi Dergiler Veritabanı. "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi". Erişim: 14 Mayıs 2018. http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=37

Aşıkoğlu, Nevzat. "Din Eğitimi Bilimi'nin Türkiye'de Bağımsız Bir Bilimsel Disiplin Olarak Doğuşu ve Gelişimi". *Diyanet İlmi Dergi* 30/3 (1994): 85-92.

Aydın, Muhammed Şevki. *Din Eğitimi Bilimi.* Kayseri: Kimlik Yayınları, 2017.

Bilgin, Beyza. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi.* Ankara: Gün Yayınları, 1998.

Büyüköztürk, Şener - Çakmak, Ebru - Akgün, Özcan - Demirel, Funda. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* 23. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2017.

Cebeci, Suat. *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi.* İstanbul: Akçağ Yayınları, 2005.

Erkuş, Adnan. *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma.* 3.Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.

Gündüz, Turgay. "Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998)". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/7 (1998): 543-558.

İslamcı Dergiler Projesi. "Dârü'l-fünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuâsı". Erişim: 10.8.2018. http://katalog.idp.org.tr/dergiler/10/darulfunun-ilahiyat-fakultesi-mecmuasi

Kayadibi, Fahri - Başkurt, İrfan - Furat, Ayşe Zişan. *Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi Literatürü (1923-2007).* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Rektörlük Yayınları, 2008.

Kaymakcan, Recep – Ünsal, Bilal. "İlahiyat Fakülteleri Dergilerinde Yayımlanan Din Eğitimi Konulu Makaleler Üzerine Bir Değerlendirme". *Değerler Eğitimi Dergisi* 2/6 (2004): 51-76.

Karaca, Faruk. *Din Psikolojisine Giriş.* Erzurum: ATA-AÖF Yayınları, 2011.

Kızılabdullah, Yıldız. "İlahiyat Fakültelerinin Kuruluşundan Bugüne Din Eğitimi Bilimi Alanında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme". *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 2/1(2009): 305-314.

Kızılgeçit, Muhammed. *Din Psikolojisinin 100'ü.* Ankara: Otto Yayınları, 2017.

Köksal, Handan. "Trakya Üniversitesi Öğretim Üyelerinin Yabancı Dil Seviyeleri İle Yabancı Dil Kullanım Amaçları Arasındaki İlişki". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18/1 (Haziran 2016): 101-115.

Mayring, Philipp. *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş.* Trc. Adnan Gümüş - Sezai Durgun Ankara: Bilge Su, 2011.

Okumuşlar, Muhittin - Genç, M. Fatih. "Din Eğitiminin Bilimselleşmesi/Neliği". *Din Eğitimi.* Haz. Recai Doğan – Remziye Ege. 53-79. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

Öcal, Mustafa. "Türkiye'de Din Eğitimi Tarihi Literatürü". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 6/12 (2008): 399-430.

Poyrazlı, Şenel - Şahin, Ali E. "Uluslararası Dergiler İçin İngilizce Makale Yazma ve Yayımlama Sürecine İlişkin Temel Öneriler". *Eğitim ve Bilim* 34/151 (2009): 117-131.

Tosun, Cemal. "Bir Anabilim Dalı Olarak Türkiye'de Din Eğitiminin Doğuşu, Gelişmesi ve Alanına Katkıları". *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 2/1 (2009): 293-303.

Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş.* 7.Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2012.

Tok, Mehmet - Gönülal, Nuray. "Akademik Yazma Sürecine İlişkin Bir İhtiyaç Analizi". *Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Dergisi* 1 (Mart 2016): 142-161.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* 8. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2011.

Yıldız, Alim - Koçyiğit, Tahsin. *İlahiyat Fakültesi Dergileri Makale ve Yazarlar Fihristi (1952-2002).* Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002.

Yorulmaz, Bilal. "Türkiye'de Din Eğitimi Alanında Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Hakkında Genel Bir Değerlendirme". *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi* 12/46 (Temmuz 2016): 41-62.

YÖK. *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*. Ankara: YÖK Yayınları, 2007.

YÖK. "Yükseköğretim Bilgi ve Yönetim Sistemi". Erişim: 22 Mayıs 2018. https://istatistik.yok.gov.tr

Ziegler, Jesse H. "Din Psikolojisi ve Din Eğitimi". Trc. Hüseyin Yılmaz. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2003): 417-429.